

L'estatus de les llengües a la República Catalana: una breu anàlisi del desenvolupament del debat

MONTSERRAT SENDRA *Universitat de Barcelona*

F. XAVIER VILA *Universitat de Barcelona*

RESUM: Aquest article analitza el debat que s'ha produït a Catalunya en els darrers anys sobre l'estatus de les llengües en una eventual República Catalana independent. L'article comença analitzant com es planteja i com es rep el debat, en descriu els actors principals, n'estudia sucintament l'evolució i finalment n'examina breument un dels temes centrals, la conveniència o no d'atorgar el grau de llengua oficial a la llengua castellana en la constitució del nou Estat.

PARAULES CLAU: política lingüística, planificació lingüística, anàlisi crítica del discurs.

ABSTRACT: This article analyses the debate that has occurred in Catalonia in recent years on the status of languages in a possible future independent Catalan Republic. The article begins with an analysis of how the debate has arisen and how it has been received, describes the main actors involved, succinctly narrates its evolution and ends with a brief examination of one of its core issues, namely whether or not to grant Castilian official status in the new State's constitution.

KEYWORDS: language policy, language planning, critical discourse analysis.

Introducció: un nou debat en un moment de canvi

L'increment substancial del suport a la independència registrat a Catalunya sobretot a partir de la sentència del Tribunal Constitucional 31/2010, de 28 de juny, ha estimulat els debats públics sobre com hauria de ser el nou estat català. El desenvolupament d'aquest «Procés de Transició Nacional», com se l'ha denominat, ha posat damunt de la taula un bon nombre de qüestions, com ara els costos de la dependència d'Espanya en termes d'economia, d'infraestructures i de tota mena (DURÁN-

NOTA. Aquest article ha estat possible gràcies al suport del Grup d'Estudi de la Variació (2014SGR918) i a la beca predoctoral APIF (2012) de la Universitat de Barcelona.

PICH 2012, SALA I MARTÍN 2014, BEL 2011); fins a quin punt el nou estat seria viable (BORRELL I LLORACH 2015, COMISSIÓ D'ECONOMIA CATALANA DEL COL·LEGI D'ECONOMISTES DE CATALUNYA 2014, FELIU 2013, PALUZIE 2014, PONT 2012) o quins canvis hauria d'introduir en el model productiu, l'estat del benestar o el model d'hisenda (GUINJOAN, CUADRAS I PUIG 2013, IGLESIAS 2015), uns debats de caire principalment econòmic, jurídic i polític que probablement han obert el camí al que es coneix com a *independentisme de butxaca* (MUÑOZ I TORMOS 2012). En aquest marc, les qüestions d'índole lingüística, recurrents en l'independentisme *de tota la vida* han restat en un segon pla (VILA 2013, 2015), com palesa el fet que el *Llibre blanc de la Transició Nacional* només hi hagi dedicat alguns apartats, i no pas un volum sencer (DEPARTAMENT DE PRESIDÈNCIA 2014).

La posició secundària dels debats lingüístics en el procés de transició nacional és, en certa mesura, una novetat històrica. D'ençà de la liquidació de l'estat català i de la seva annexió al regne de Castella com a conseqüència de la derrota del 1714, les reivindicacions lingüístiques han format part integral, sovint en primer pla, de totes les demandes d'autogovern.¹ D'altra banda, la convicció que disposar d'institucions nacionals pròpies és una condició *sine qua non* per a la supervivència de la llengua ha format part de l'ADN de l'activisme lingüístic català com a mínim des de l'aparició del catalanisme al segle XIX. De fet, fins fa ben poc, la discussió en aquest terreny, encetada en el període postfranquista amb el manifest d'*Els Marges* de 1979 (ARGENTER ET AL. 1979), girava entorn de la *hipòtesi de la independència*, en la qual es debatia essencialment si hi havia cap possibilitat de salvació del català sense un estat independent (BRANCHADELL 2015). De manera molt majoritària, l'independentisme del segle XX va donar suport a la idea que l'estat propi era condició necessària per a la normalització de la llengua i, inversament, la voluntat de preservar el català era un motor de primer ordre per assolir la independència.

La posició clarament secundària dels temes lingüístics en el discurs independentista és, doncs, una novetat força recent. L'origen intel·lectual d'aquest canvi discursiu cal cercar-lo en la mutació ideològica produïda en l'independentisme al final dels anys 1990 i al principi dels 2000.² Després de dues dècades d'alternança en el

1. Ja el primer Memorial de Greuges (1760) denunciava la repressió lingüística i cultural. La majoria dels projectes d'increment d'autogovern han previst una millora en l'estatus de la llengua catalana, com ara el Projecte de Constitució de l'Estat Català (1883), el Memorial de Greuges (1885), les Bases de Manresa (1892), el Projecte de Constitució Provisional de la República Catalana (1928), el Projecte d'Estatut de Núria (1931), l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (1932) o l'Estatut Interior de Catalunya (1933), entre d'altres.

2. Per descomptat, la postergació dels debats lingüístics és també deguda en gran mesura a la ingent tasca de recerca i divulgació del dèficit fiscal i les seves conseqüències feta sobretot des del món de l'economia (BEL 2013, BOSCH I ESPASA 2014, COMISSIÓ D'ECONOMIA CATALANA DEL COL·LEGI D'ECONOMISTES DE CATALUNYA 2014, PALUZIE 2014, SALA I MARTÍN 2014).

poder de CiU i el PSC (PSC-PSOE), davant del repte de replantejar el nacionalisme català enfront d'un nacionalisme espanyol postfranquista (GUIBERNAU 2004) i de la dificultat de penetrar en les àmplies capes socials metropolitanes procedents de les immigracions espanyoles de mitjan segle XX, ERC abraçà l'estratègia de construir un independentisme «no nacionalista». Aquest nou independentisme va decidir superar els plantejaments en què havien coincidit els moviments d'emancipació nacional europeus més herderians i els moviments d'alliberament postcoloniais de filiació marxista, segons els quals a Catalunya / als Països Catalans hi havia un *poble* —amb els seus trets— amb el dret inherent d'alliberar-se del jou imposat per un estat nacional aliè. Per al nou independentisme, la recerca de l'estat propi era, per davant de tot, l'única manera de defensar els interessos econòmics del país i, per tant, l'única també de preservar-ne l'estat del benestar i poder treballar per la cohesió social (CAROD-ROVIRA 2003). En poques paraules, allà on el «nacionalisme» veia la necessitat d'*alliberar un país* mitjançant la constitució d'un estat, el nou independentisme va proposar de *construir un nou estat* per millorar les condicions de vida de la societat que li donava naixença. Certament, en la formulació inicial, aquest nou independentisme assumia l'existència d'una cultura catalana matriu que permetia la integració en un projecte comú gràcies en bona mesura a l'assumpció de la llengua catalana. Tanmateix, la basculació de l'èmfasi des de la nació cap a l'estat podia semblar menor, però en realitat resulta transcendental.

L'estratègia per legitimar la promoció del català desenvolupada pels governs tripartits resulta il·lustrativa d'aquest canvi argumentatiu. En mans dels governs d'esquerres, l'argument central de les polítiques lingüístiques va bascular des d'un discurs de base nacional i territorial cap a un discurs basat en els avantatges individuals (progrés social) i col·lectius (cohesió social) que implicava l'aprenentatge del català en una societat que, enmig d'una onada immigratòria d'una diversitat sense parangó, va passar a ser concebuda com a intrínsecament multilingüe i volgutament intercultural (PUEYO 2007; MARÍ 2007). La nació, entesa de manera força *renaniana*, passava a ser intrínsecament diversa, però en comptes de percebre la diversitat com a amenaça per al país, el nou independentisme l'entenia ara com una riquesa i en parlava en termes positius.

Seria erroni entendre el canvi de plantejament envers les llengües com si es tractés del pas d'un nacionalisme *ètnic* a un altre de *cívic* (IGNATIEFF 1993, GREENFELD 1993; per a una crítica demolidora d'aquesta dicotomia, vegeu GAT 2012). En tot cas, és fàcilment constatable que aquesta dicotomia sempre ha estat inútil en el camp de la llengua —n'hi ha prou d'aturar-se a pensar si és cert que el paradigma del nacionalisme presumptament cívic, el francès, mai no ha atorgat rellevància a la llengua, començant per l'Abbé Grégoire o el mateix Renan. En comptes d'això, la principal diferència entre el discurs independentista català *tradicional* i el nou és que, si l'independentisme del segle XX havia partit de plantejaments essencialment

conflictivistes –Argenter *et al.* (1979)–, el nou independentisme s’aplica a minimitzar els aspectes conflictius de la relació entre el castellà i el català i es concentra en els seus aspectes positius, tal com havia procurat de fer fins aleshores la política lingüística per intentar defugir el conflicte social (VILA en premsa).

Aquest canvi de discurs, que aviat va anar penetrant altres àmbits del catalanisme polític i lingüístic, havia de tenir conseqüències a l’hora d’encarar la configuració juridico-institucional del nou estat català, i tal com veurem, així ha estat. En aquest treball farem una primera anàlisi del debat públic sobre l’estatus de les llengües en una futura República Catalana tal com s’ha desenvolupat als darrers anys a Catalunya.³

Val a dir que, al costat del debat sobre la posició de les llengües en una eventual República Catalana, en els entorns *unionistes* o *constitucionalistes* també s’ha generat un cert moviment de reflexió i discussió a l’entorn de quin hauria de ser el tractament de la pluralitat lingüística en el marc d’un Estat espanyol unit. Aquest debat ha estat molt més lent a congriar-se i ha conegut un especial increment durant l’any 2015, a cavall entre la consulta del 9N del 2014 i les eleccions plebiscitàries al Parlament de Catalunya del 27S del 2015. Aquest segon debat no s’ha centrat, òbviament, a definir l’estatus de les llengües en un futur estat català, sinó que s’ha estructurat conscientment com un intent per mirar de reconduir el conflicte nacional català des de dins d’Espanya i evitar així la secessió. Les veus unionistes han fet tant propostes d’obertura cap al plurilingüisme com iniciatives per continuar limitant-lo encara més. En aquest article, però, centrarem l’anàlisi únicament en el debat sobre l’oficialitat lingüística d’una Catalunya independent, i deixarem aquest altre debat, de dimensions i abast social molt més modest,⁴ per a futurs articles.

Objectius, metodologia i corpus utilitzat

Aquest article analitza el debat públic sobre l’estatus de les llengües en un estat català independent combinant les perspectives quantitativa i qualitativa. L’article

3. Caldria analitzar fins a quin punt l’eixamplament de la base independentista ha tingut res a veure amb la seva mutació ideològica en el camp lingüístic o es deriva més aviat de l’expansió del seu argumentari politico-econòmic. Tot i l’existència d’associacions com *Símate*, la fortíssima correlació entre vot independentista i llengua inicial deixa veure que el canvi no ha permès seduir la majoria de castellanoparlants per a la causa independentista, però resulta impossible de saber si el canvi ha facilitat, i en quina mesura, l’extensió entre els catalanoparlants.

4. El recompte actual està format per 71 referències (aparegudes entre novembre de 2012 i novembre de 2015): 38 articles a la premsa impresa o digital; 8 notícies a diaris; 13 articles a blogs o llocs web personals; 1 entrevista; 4 jornades i 7 documents de treball, manifestos, programes electorals o proposicions de llei. Podeu seguir el debat al web *Les llengües a l’Espanya Plurilingüe* (lenguasespanyaplurilingue.weebly.com).

comença analitzant com es planteja i com es rep el debat, en descriu els actors principals, n'estudia succintament l'evolució i finalment n'examina els temes centrals.

Les dades emprades en l'anàlisi es van aconseguir a través de la recopilació sistemàtica dels continguts de premsa generalista i especialitzada, blogosfera, mitjans audiovisuals i actes (conferències, jornades, taules rodones...) sobre el tema. Posteriorment, aquesta llista es va creuar amb les referències de la base de dades de premsa del Centre de Documentació de la Direcció General de Política Lingüística per tal d'assegurar-ne l'exhaustivitat. El període analitzat va del 22 de gener de 2012 al 23 de setembre de 2015, i el corpus es pot consultar íntegrament a la pàgina *Les llengües a la Catalunya independent* (<http://llenguescatalunyaindependent.weebly.com/>). El corpus analitzat, que probablement no és totalment exhaustiu però que sens dubte cobreix un percentatge molt elevat dels elements apareguts, conté un total de 616 referències.

Tal com podem observar a la taula 1, el debat públic s'ha dut a terme en múltiples formats, des dels clàssics articles d'opinió a la premsa fins a vinyetes d'humor gràfic, passant per blogs, cartes al director, conferències, entrevistes, etc. Les xifres mostren que hi ha hagut una participació molt significativa d'articles d'opinió als mitjans de comunicació escrits i un nombre no negligible de treballs acadèmics sobre la qüestió.

Tipus de referència	Quantitat
Articles d'opinió a la premsa impresa o digital	193
Notícies, reportatges o resums d'opinions expressades	153
Articles a blogs (personals o de mitjans de comunicació) o webs propis	85
Entrevistes	58
Conferències, debats o taules rodones	43
Llibres, capítols de llibre, revistes especialitzades o treballs acadèmics	41
Documents de treball, propostes de constitució, manifestos, programes electorals o editorials	22
Cartes al director	10
Enquestes	6
Vídeos o declaracions en vídeo	2
Fòrums d'Internet	2
Humor gràfic	1
Total	616

Taula 1. Recompte i classificació dels diferents formats en què ha aparegut el debat.

Pel que fa a la metodologia d'anàlisi, els recomptes quantitius del corpus s'han fet mitjançant el programa Excel, mentre que l'anàlisi dels continguts s'ha realitzat mitjançant el programa d'anàlisi de continguts Atlas.ti.⁵

El desenvolupament del debat

El plantejament del debat

Podem considerar que el debat arrenca amb l'article «La tribu o l'estat» del periodista, editor i secretari de Cultura de la Generalitat del 2007 al 2010 Eduard Voltas al diari *Ara* (22-I-12), en què demanava bastir un nou discurs independentista que no es limités a la «tribu» *catalanocèntrica*. Si bé en el mateix diari ja hi havia hagut algun precedent que postulava unes idees similars (FORN 23-XI-11), va ser aquest article i, encara més, el que el va seguir, amb el provocatiu títol de «En castellà també, sisplau» (VOLTAS 26-II-12),⁶ els que van desencadenar un conjunt d'expressions de suport, rèpliques i contrarèpliques tant en el mateix diari com en altres mitjans de comunicació.

El nucli de la polèmica era que Voltas instava explícitament l'independentisme a «abraçar el castellà» reconeixent-lo en termes tant simbòlics com legals:

«En el procés cap a l'estat, [els independentistes] hem d'assumir sense complexos i no cansar-nos d'explicar que la Catalunya independent continuarà sent com a mínim bilingüe, que el nostre serà un espai rigorosament garantista dels drets lingüístics de tots els ciutadans, que el castellà continuarà sent oficial i que Barcelona continuarà competint per ser cada vegada més influent en el món hispà.» (VOLTAS 26-II-2012)

Els articles de Voltas es presentaven sota el prisma d'una necessitat tàctica, la de sumar amplis segments castellanoparlants al vot afirmatiu en un referèndum per la independència. Tanmateix, la seva posició traslluïa l'evolució de l'independentisme

5. En analitzar-los cal tenir present que aquests temes s'han identificat a partir de l'anàlisi de continguts dels materials publicats en paper o en línia en publicacions periòdiques, però que no s'ha pogut realitzar una anàlisi similar de les intervencions orals, de moltes de les quals no queda més constància que algun anunci o, en el millor dels casos, una ressenya informativa. És tanmateix difícil que les intervencions orals distin gaire de les escrites, oïmés tenint en compte que bona part dels participants en els esdeveniments orals són també autors de textos escrits.

6. El títol era provocatiu perquè replicava l'eslògan «En català, si us plau», utilitzat a bastament en adhesius i altres formes d'activisme durant els primers anys de la Transició política per reivindicar la normalització de la llengua. Ho sabés Voltas o no, el títol del seu article ja havia estat emprat per moviments castellanistes (Asociación por la Tolerancia, 1994) i difós, per exemple, amb adhesius al carrer, una dècada enrere.

que es definia com a «no nacionalista» en relació amb les llengües: més que una eina de reconstrucció nacional, el nou estat havia de ser una eina al servei de la realitat nacional entesa com a plurilingüe, per la qual cosa calia «passar d'un discurs per a la tribu a un discurs per a l'estat».

La recepció del debat i els seus protagonistes

Un dels primers punts de discussió del nou debat va ser el de l'oportunitat de suscitar una polèmica que molts intuïen espinosa en un moment en què el que calia, per a l'independentisme, era aplegar esforços més que no pas embrancar-se en polèmiques. Respecte aquesta qüestió, hom pot detectar tres línies principals d'opinió:

- 1) L'opinió dels qui hi van veure «un bon senyal», sostinguda pels qui argumenten que el procés d'independència implica poder parlar de tots els temes obertament quan es consideri necessari:

«ESTATS D'ÀNIM. L'article de l'Eduard Voltas sobre la relació entre sobiranisme i llengua castellana ha provocat un debat intens i amb la dosi necessària de risc, la qual cosa per si sola és un bon exercici de maduresa. I abans de posicionar-m'hi vull que quedi clara una cosa: **un article com aquest suposa, d'entrada, un magnífic símptoma.** Fa deu anys els catalanoparlants escrivíem sobre com sobreviure, ens lamentàvem de greuges i opressions, dibuixàvem un futur de núvols negres i terres ermes. Avui dia, tot i ser conscients de les dificultats, ens sentim una mica més forts. El català és un vehicle d'expressió potent que té una presència ampla i creixent en el món de la comunicació i la producció cultural. El català té prou prestigi i prou èxit perquè els seus parlants renovem -un cop més, una generació més- el compromís amb el seu ús i amb el seu aprenentatge. Aquesta situació, aquest estat d'ànim, explica l'article d'en Voltas. Perquè així com el pessimisme produeix resistencialisme i trinxera, l'optimisme ens convida a ser generosos.» (SOLER 03-III-12) [les negretes són nostres]

- 2) La posició de l'«ara no toca», expressada per aquells que van considerar imprudent d'encetar un debat sobre aquest tema atesa la seva natura, la seva complexitat o la dificultat de debatre'l adequadament en un entorn controlat pels mitjans espanyols o altres circumstàncies:

«Qui no té res a fer, el gat pentina. Com si ja estiguéssim en etapa constituent, se'ns planteja fixar l'estatut lingüístic de la Catalunya estat. **És ben bé fer Pasqua abans de Rams.** Certament, la història té una certa dimensió teleològica. Fixant-ne l'objectiu a distància posem ordre en el caos de sensacions que

és el present. Però per efecte d'aquest retruc, el debat sobre la prelació lingüística en una hipotètica Catalunya lliure pren un sentit tàctic immediat, amb risc de perdre de vista la premissa major d'aquesta variant dels comptes de la lletera.» (RESINA 06-III-2012) [les negretes són nostres]

- 3) Finalment, a mesura que la posició expressada per Voltas va anar guanyant pes públic, es va començar a detectar una nova línia argumentativa que afirmava que el debat seria positiu però que estava essent segrestat o fins i tot era tabú perquè, en realitat, alguns sectors l'estaven impeding o manipulant:

«Durant la transició ens va passar una cosa que és en bona part l'origen de l'actual mal funcionament del sistema: alguns van decidir per tots, sense llum ni taquígrafs. Sobre massa coses. **I he de dir que en la qüestió de la llengua veig per primera vegada en aquesta nova transició com també alguns, novament, volen decidir per tots: sense debat. Volen que obeïm i volen que callem.** I això, més i tot que la decisió final sobre el règim lingüístic que tindrem, em sembla intolerable i enormement perillós. **Raó per la qual reclame el debat públic, sensat i argumentat.**» (PARTAL 06-X-14) [les negretes són nostres]

Tal com hem vist a la taula 1, el debat sobre l'estatus de les llengües a la República Catalana ha tingut una presència pública considerable i, de fet, en el moment de tancar el corpus havia aparegut a 66 mitjans diferents. Tanmateix, no es pot pas dir que hagi estat present de manera generalitzada en tota la societat catalana, ni molt menys. La taula 2 permet constatar que la seva distribució mediàtica ha quedat circumscrita a una sèrie de mitjans. La taula mostra els mitjans que han publicat almenys 9 referències sobre el debat. Un simple cop d'ull permet copsar que el debat s'ha produït sobretot en llengua catalana i que ha estat especialment intens en els cercles propers al sobiranisme català i molt més tènue fora d'aquests cercles. Només el diari digital *Crònica Global*, en castellà i amb una marcada línia antiindependentista, ha fet un relatiu seguiment del tema. *La Vanguardia*, el mitjà escrit més consumit del país, no hi ha dedicat gairebé espai.

Mitjà	Referències	Percentatge
<i>Vilaweb</i>	80	19,9
<i>Ara</i>	61	15,2
<i>El Punt Avui, El Punt Avui TV, Suplement Presència</i>	39	9,7
<i>Nació Digital</i>	31	7,7
<i>Nívol</i>	22	5,5

Mitjà	Referències	Percentatge
<i>El Singular Digital</i>	17	4,2
<i>El Periódico</i>	12	3
CCMA (TV3, 3/24, Catalunya Ràdio)	9	2,2
<i>Crònica Global</i>	9	2,2
<i>E-Notícies</i>	9	2,2
Altres (55 mitjans)	113	28,1
Total	402	100

Taula 2. Rànquing de mitjans en què més ha aparegut el tema. Recompte dels articles d'opinió, notícies i entrevistes en què ha aparegut el tema (n = 402).

Dos mitjans, *Vilaweb* i *Ara*, han publicat plegats més del 35% de les peces identificades, la qual cosa demostra l'interès que hi han atorgat. Aquest interès dels dos mitjans pel debat es veu confirmat per una anàlisi una mica més detallada: si limitem el recompte als articles d'opinió, l'*Ara* i *Vilaweb* plegats van publicar el 43,5 % de les peces analitzades. En canvi, el seu pes pel que fa a les notícies, un gènere molt més neutre, només assoleix el 24,8% de total.

A l'hora d'analitzar quins autors han participat en el debat, ens limitarem als articles d'opinió apareguts a la premsa impresa o digital, ja que entenem que aquestes referències han passat almenys un filtre extern a l'hora de ser publicats. En total, 122 autors diferents han produït 193 articles d'opinió (1,6 articles per persona de mitjana). L'anàlisi dels seus protagonistes (taula 3) permet constatar que encara que hi hagin tingut un paper predominant, el debat no s'ha limitat a l'àmbit dels professionals de la llengua, sinó que també hi han participat historiadors, periodistes, escriptors, etc.

Professió	Nombre d'autors	Nombre d'articles	Percentatge d'articles
Filòleg, lingüista, sociolingüista o traductor	43	79	40,9
Periodista	26	47	24,4
Escriptor	10	14	7,3
Historiador, geògraf	6	13	6,7
Gestor cultural	4	4	2,1
Sociòleg	3	5	2,6
Politòleg	3	2,5	1,3
Filòsof	3	3	1,6
Comunicador audiovisual	3	3	1,6

Professió	Nombre d'autors	Nombre d'articles	Percentatge d'articles
Professional del dret	2	3	1,6
Bibliotecari, llibreter	2	2	1
Economista	1	1	0,5
Enginyer	1	1	0,5
Ofici desconegut	15	15,5	8
Total	122	193	100

Taula 3. Orientació professional dels participants en el debat, nombre d'autors de cada professió, nombre d'articles publicats i percentatge d'aquests articles respecte el total d'articles a la premsa impresa o digital (n=193).

D'aquests 122 autors, 30 articulistes han produït 2 articles o més cadascun (un total de 102 articles), de manera que el 24,59% dels autors ha produït el 52,85% dels articles. Dotze d'aquests 30 autors han produït 3 articles o més, tal com podem veure a la taula 4.

	Autor	Professió i adscripció	Quantitat
1	Branchadell, Albert	Professor UAB	13
2	Partal, Vicent	Periodista/articulista <i>Vilaweb</i>	10
3	De Yzaguirre, Lluís	Professor Institut de Lingüística Aplicada UPF	7
4	Alzamora, Sebastià	Periodista/articulista <i>Ara</i>	5
5	Soler, Toni	Periodista/articulista <i>Ara</i>	5
6	Voltas, Eduard	Periodista/articulista <i>Ara</i>	5
7	Junyent, Carme	Professora Dept. de Lingüística UB	4
8	Pla Nualart, Albert	Assessor lingüístic <i>Ara</i>	4
9	Vidal, Pau	Traductor <i>Vilaweb</i>	4
10	Clotet, Jaume	Periodista/articulista <i>El Punt Avui</i>	3
11	Puigpelat, Francesc	Periodista/articulista <i>Ara</i>	3
12	Vila, F. Xavier	Professor Dept. Filologia Catalana UB	3

Taula 4. Autors amb més articles d'opinió publicats a la premsa impresa o digital.

El debat s'ha produït essencialment entre autors d'imatge social catalanoparlant,⁷ encara que també se'n puguin detectar alguns de «declaradament» castellanopar-

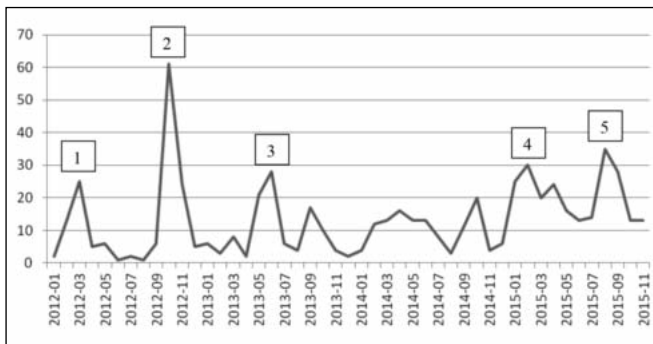
7. A Catalunya és sovint molt difícil d'identificar la llengua inicial i/o habitual de les persones, per la qual cosa aquí ens referim a la seva presentació social sobre la base de noms i cognoms, professió i/o declaracions explícites.

lants (7 dels 122), entre els quals l'associació *Súmate*, que s'hi va pronunciar al seu llibre (CLOTET; FEXAS 2014, p.151-154) i en un comunicat (SÚMATE, 2015).

En altres paraules, si bé ha tingut una presència social gens negligible, cal tenir present que fins ara el debat sobre la posició de les llengües a la República catalana ha estat protagonitzat per autors d'imatge pública catalanoparlant i més aviat s'ha circumscrit a mitjans en català propers al sobiranisme.

L'evolució cronològica del debat

El gràfic 1 recull l'evolució del debat mesurat en nombre de referències publicades cada mes, i indica amb un número els cinc punts àlgids o pics del debat.

Gràfic 1. Cronologia d'aparició de les referències al debat en qualsevol format (n = 616).

Si hom observa el gràfic de manera global, s'obté la lectura d'un fenomen en dues fases: la primera, més sincopada, comença arran dels articles esmentats i assolix el pic 1 al març del 2012, però tot seguit decau i resta inactiva fins a l'agost. Tornant de les vacances, es produeix el període de més activitat, que es tradueix en el pic 2. Aquesta fase, immediatament prèvia a les eleccions del 25 de setembre de 2012, representa fins ara el clímax de la polèmica. És en aquest moment quan es produeixen les principals declaracions dels dos màxims dirigents independentistes: Artur Mas (discurs al Ple del Parlament, 25-IX-2012; entrevista a *La Vanguardia*, BARBETA 12-X-2012), que defensa que el castellà també és patrimoni de Catalunya i que afirma que seguiria essent llengua oficial i ensenyada a les escoles; i Oriol Junqueras (*El Periódico* 08-X-2012), que també defensa l'oficialitat del castellà. Val a dir que segons algunes fonts (BELZUNCES 11-VI-2013), aquest posicionament no tenia el consens de la sectorial de Política Lingüística d'Esquerra Republicana i va generar un augment del debat a nivell tant intern com extern.

Després del segon pic, es produeix una caiguda notable de l'activitat, només interrompuda poc abans de l'estiu de l'any següent en bona mesura per les notícies

que reproduïren unes declaracions de la presidenta d'Òmnium Cultural, Muriel Casals, (pic 3) i els articles a favor i en contra d'aquestes declaracions, que s'allargassen fins al Nadal de 2014.

L'entrada del 2014 sembla marcar un cert canvi de tendència, en el sentit que comença a detectar-se una certa activitat continuada, tot i que no assoleixi els nivells dels pics del 2012. Aquesta activitat tornarà a traspassar el llindar de les 20 referències mensuals al començament de l'any 2015, gràcies especialment a l'onada de notícies, articles i entrevistes relacionats amb la publicació del llibre *El bilingüisme mata* (VIDAL 2015). Finalment, el debat assolirà el segon clímax d'activitat amb motiu de les eleccions del 27-IX-2015. Val a dir que, a diferència del punt àlgid anterior, en aquest cas el gènere predominant no van ser els articles d'opinió, sinó la difusió de notícies com, per exemple, el fet que Raül Romeva declarés (25-08-15) que el castellà seria oficial –com, d'altra banda, explicitava el programa de Junts pel Sí.

L'encreuament entre la cronologia, els autors i els mitjans on es publiquen les peces permet afinar la interpretació del debat, perquè les dues etapes identificades tenen de fet diferents protagonistes. La primera etapa té com a mitjà principal de difusió el diari *Ara*, mentre que la segona etapa està protagonitzada per *Vilaweb*. No és irrellevant que al primer mitjà hi predominin les opinions favorables als termes de Voltas, mentre que al segon les veus publicades són pràcticament totes contràries a aquests plantejaments.

Els termes del debat: dos pols irreductibles...?

El debat sobre l'estatus de les llengües en una eventual República Catalana independent ha abordat un nombre considerable de temes, entre els quals hi ha hagut quin hauria de ser el tractament de les llengües de les noves immigracions, quina posició caldria atorgar a l'anglès en aquest nou estat o quin estatus hi tindria l'occità aranès. Ara bé, de manera indiscutible, el nucli central del debat ha girat entorn de la conveniència o no que en un futur estat català independent l'ordenament constitucional reconegués l'estatus de llengua oficial al castellà, a més de al català, i és en aquest debat que dedicarem els paràgrafs següents.

Encara que qualsevol resum de les posicions deixa de banda els considerables matisos que distingeixen el que de fet és un debat ric i complex, es pot intentar una comparació de les dues línies principals d'argumentació a partir d'una perspectiva categòrica que identifica dos pols principals per al debat:⁸

8. Obviem aquí el tractament específic de l'occità aranès, amb el benentès que totes dues posicions li reconeixen la primàcia a la Vall d'Aran.

- 1) D'una banda, *reconèixer l'oficialitat del castellà al costat del català*. Els seus partidaris apel·len a arguments de principis («els castellanoparlants tenen dret que la seva llengua sigui oficial»), de tàctica a curt termini («sense oficialitat, el referèndum no es podrà guanyar») i d'estratègia a mitjà termini («sense oficialitat del castellà, l'estat seria inestable i en risc continu de fallida»). Tot i que no solen abordar directament el tema, semblen entendre que creuen que el català podria prosperar en un estat oficialment bilingüe.
- 2) D'una altra, *no atorgar el caràcter de llengua oficial al castellà*. Els seus partidaris apel·len també a dos arguments de principi («l'única llengua nacional és el català» i «els catalans tenen dret a recuperar la seva llengua després de segles de minorització»), però també a una estratègia a mitjà termini («el bilingüisme oficial desestabilitzaria el país»). En principi tendeixen a evitar el problema més immediat de com aplegar vots en el moment de la consulta. En canvi, solen subratllar la convicció que, en un estat oficialment bilingüe, el català, profundament debilitat, sucumbiria enfront del castellà. Val a dir que entre els partidaris d'aquesta segona posició n'hi ha uns quants que proposen que el nou estat no declari cap llengua oficial, una posició que entenem que només s'allunya nominalment dels que sí reclamen aquest estatus per al català en la mesura que, en la pràctica, tots dos defensen un model en què la llengua històrica del país continuaria gaudint d'un estatus d'oficialitat plena *de facto*.

Plantejat el debat en aquests termes, les posicions són probablement irreconciliables, no sols per les solucions que proposen, sinó també, i de manera molt especial, pels principis que les sustenten. Cal tenir present que, en el fons, el xoc neix de dues interpretacions diferents del procés d'independència, que els uns entenen com un procés de restitució de la sobirania i restauració de la nació mentre que els altres el conceben més aviat com la creació d'un país nou a partir de l'actual ciutadania. Des d'aquesta perspectiva, resulta difícil que es construeixi un acord entre els diversos sectors en disputa, i aquesta no sembla una perspectiva gaire falaguera si es té en compte que, fins ara, el debat s'ha circumscrit als entorns més clarament favorables als posicionaments catalanocèntrics. Sembla raonable pensar que la virulència del debat s'incrementarà exponencialment en el moment que es traslladi a la resta de la societat.

...O un terreny per a l'acord?

Resulta interessant de constatar que quan es passa de les formulacions teòriques a les aplicacions pràctiques, la distància aparentment insalvable entre les dues formu-

lacions es redueix de manera substancial, fins al punt que enmig de les dues opcions existeixen un conjunt de ponts per a l'acord. Vegem-ne alguns:

1. En primer lloc, independentment de la seva posició respecte de l'oficialitat del castellà, totes o pràcticament totes les veus que han participat en el debat es declaren partidàries d'atorgar un tractament diferenciat al català i al castellà, consistent a retenir per al primer un seguit de funcions exclusives com el funcionament intern de l'Administració, el primer lloc com a llengua vehicular escolar, el coneixement per a la nacionalització dels futurs nousvinguts, etc.
2. En segon lloc, pràcticament tots els actors –Vidal (2015) n'és l'excepció més destacada– han expressat una posició positiva envers el plurilingüisme i el multilingüisme: sigui per convicció, per moda o per estratègia, no es detecten discursos que apel·lin a les bondats del monolingüisme, a diferència d'allò que és habitual en països com Gran Bretanya o, sobretot, França.
3. En tercer lloc, per més que hi pugui haver discrepàncies sobre la consideració d'oficial per al castellà, la majoria dels partidaris d'una sola llengua oficial s'han expressat en el sentit que caldria reconèixer legalment un seguit de drets lingüístics individuals dels ciutadans castellanoparlants, sobretot en relació amb l'Administració.
4. Finalment, bona part dels partidaris de l'oficialitat única del català s'han expressat en favor d'un règim de transitorietat d'una o dues dècades durant les quals es podria mantenir l'oficialitat del castellà al costat de la del català.

La combinació d'aquestes propostes suggereix que, un cop entrats en el terreny de l'aplicació pràctica, hi ha una considerable proximitat entre les postures dels qui defensen una doble oficialitat *asimètrica* o diferenciada, amb el català com a llengua preferent, i els qui defensen règims de transitorietat i/o reconeixement de drets personals. Sens dubte, l'escull més important per a la construcció d'un terreny compartible continua essent la utilització del terme *oficial*. Però no és sobrer recordar que aquesta noció, a banda de la seva tendència expansiva, que podria comprometre seriosament les possibilitats d'intervenció del nou estat en favor del català, és també una noció poc ferma que permet una interpretació jurídica molt diferent segons els països (PONS 2015).

Síntesi i consideracions finals

El Procés de Transició Nacional ha generat un considerable debat sobre l'estatus del català en una eventual República Catalana. Aquest debat no ha estat potser tant

vistós com en altres períodes històrics, i s'ha circumscrit de moment als cercles més catalanocèntrics i sobiranistes, però tanmateix ha tingut una innegable extensió social i s'ha prolongat durant tres anys com a mínim.

El debat sobre l'estatus de les llengües a la nova República Catalana ha permès veure com cristal·litzava la mutació discursiva que (part) de l'independentisme va experimentar durant la dècada dels 2000. Si fins aleshores el catalanisme polític i el lingüístic havien compartit una visió conflictivista del multilingüisme social, al llarg d'aquella dècada es va produir un canvi argumentatiu i ideològic tant en la definició de qui és el subjecte principal del procés d'independència com en la concepció del contacte de llengües, ara englobat sota el rètol de diversitat lingüística i percebut com a essencialment positiu.

En aquest article hem analitzat de manera succinta els orígens i l'evolució del debat, n'hem observat els mitjans de difusió i n'hem analitzat els postulats principals. L'anàlisi ha permès constatar que es tracta d'un debat produït essencialment en entorns i mitjans catalanocèntrics, generat essencialment per catalanoparlants, i que ha conegut dues etapes consecutives liderades per dos mitjans quotidians diferents, respectivament el diari *Ara* i el diari electrònic *Vilaweb*. Pel que fa als continguts, hem detectat que el nucli del debat se centra a decidir si el castellà hauria de gaudir de la condició de llengua oficial o no en una eventual República Catalana. Davant d'aquesta pregunta, hem constatat l'existència de dos pols discursius teòricament molt allunyats entre si: d'una banda, els defensors de la doble oficialitat; de l'altra, els defensors de l'oficialitat exclusiva del català. Totes dues posicions parteixen de principis diferents i fan lectures diferents tant de les necessitats més immediates com de les conseqüències a llarg termini d'aquesta possible decisió. Tanmateix, tot i la distància de les posicions teòriques, hem constatat també que la distància entre els dos presumptes pols és força més reduïda en el terreny de l'aplicació pràctica, per bé que l'ús o no del terme *oficial* continua resultant un escull de primer ordre per a l'acord.

El projecte de creació d'un estat català independent constitueix un repte de primera magnitud que requereix, entre moltes altres coses, persuadir de la seva legitimitat un percentatge majoritari de catalans. Sembla doncs preferible que els seus impulsors siguin capaços de presentar un front discursiu que sigui alhora sòlid, coherent i inclusiu. El debat que hem analitzat succintament aquí constitueix una ferida oberta en l'argumentari independentista que els seus impulsors haurien d'estar interessats a suturar. En aquest sentit, a banda d'explorar les possibilitats d'acord sobre les bases d'acords concrets, haurien de reforçar el coneixement de les conseqüències de prendre segons quines decisions. L'estudi ja esmentat sobre la noció d'oficialitat de Pons (2015) constitueix un bon impuls en aquesta via. Seria igualment convenient, per exemple, d'esbrinar amb més solidesa quin és l'impacte de les diferents propostes en l'electorat –i quines possibilitats hi ha d'incidir sobre

les representacions negatives envers la proposta finalment acordada. Cal no oblidar que, sigui quina sigui la decisió final que s'acabi prenent, caldrà que els ciutadans l'aprovin en referèndum; una decisió que serà revocable *a posteriori* segons la voluntat i les necessitats dels ciutadans de la Catalunya postindependent. D'altra banda, a l'hora de possibilitar l'acord, també seria convenient d'apartar de l'oficialitat aquesta mirada gairebé obsessiva i recordar que la major part de la política lingüística *no* es duu a terme amb mesures explícitament glotopolítiques. En el cas del català, molt més importants que aquestes són, per exemple, les mesures que afecten la natalitat dels nacionals, la definició d'un model econòmic que no requereixi immigracions massives cada tres o quatre dècades, o la configuració d'un espai audiovisual amb forta presència del català. En aquest sentit, fóra bo que el catalanisme lingüístic fos capaç d'evitar que polèmiques nominalistes irresolubles dinamitin un procés que ja resulta prou complex per si mateix.

Referències

J. ARGENTER *et al.*, 1979: «Una nació sense estat, un poble sense llengua», *Els Marges*, 15.

ASOCIACIÓN POR LA TOLERANCIA, 1994: «En castellà també, sisplau. Manifest per la tolerància lingüística a Catalunya». Consultable a: www.tolerancia.org/upimages/Manifestos/manitolecat.htm (últim accés: 23-11-15).

J. BARBETA, 2012: Entrevista a Artur Mas, *La Vanguardia*, 12-X.

G. BEL, 2011: *Espanya, capital París*, Barcelona: La Campana.

G. BEL, 2013: *Anatomia d'un desengany. La Catalunya que és i l'Espanya que hauria pogut ser*, Barcelona: Destino.

M. BELZUNCES, 2013: «La Catalunya irreal del cooficialisme: quan l'independentisme esdevé etnicista», *Vilaweb*. Consultable a: www.vilaweb.cat/opinio_contudent/4123870/marc-belzunces-catalunya-irreal-cooficialisme-quan-lindependentisme-esdeve-etnicista.html (últim accés: 23-XI-15).

J. BORRELL; J. LLORACH, 2015: *Las cuentas y los cuentos de la independencia*, Madrid: Los libros de la Catarata.

N. BOSCH; M. ESPASA, 2014: *12 arguments econòmics per a la independència*, Barcelona: Pòrtic.

A. BRANCHADELL, 2015: «El catastrofisme cansa. Remarques crítiques sobre *El bilingüisme mata*», *Els Marges*, 107.

J. L. CAROD-ROVIRA, 2003: *El futur a les mans*, Barcelona: Angle Editorial.

N. CLOTET; J. FEXAS, 2014: *Súmame. Cuando todos contamos*, Barcelona: La Campana.

COMISSIÓ D'ECONOMIA CATALANA DEL COL·LEGI D'ECONOMISTES DE CATALU-

NYA, 2014: *Economia de Catalunya. Preguntes i respostes sobre l'impacte econòmic de la independència*, Barcelona: Profit Editorial.

DEPARTAMENT DE LA PRESIDÈNCIA, 2014:, *Llibre blanc de la Transició Nacional de Catalunya*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència. Consultable a: http://presidencia.gencat.cat/ca/ambits_d_actuacio/consells-assessors/consell_assessor_per_a_la_transicio_nacional_catn/informes_publicats/ (últim accés: 23-11-15).

A. DURÁN-PICH, 2012: *Catalunya, a la independència per la butxaca*, Barcelona: Angle.

D. FELIU, 2015: *Manual per la independència*, Barcelona: Angle Editorial.

I. FORN, «Independentisme en espanyol», *Ara*. Consultable a: www.ara.cat/premium/opinio/Independentisme-espanyol_0_577742241.html (últim accés: 23-11-15).

A. GAT, 2012: *Nations: The Long History and Deep Roots of Political Ethnicity and Nationalism*, Cambridge: Cambridge University Press. Traducció castellana de 2012, *Naciones. Una nueva historia del nacionalismo*, Barcelona: Crítica.

L. GREENFELD, 1993: «Nationalism and democracy: the nature of the relationship and the cases of England, France and Russia», *Research in Democracy and Society*, 1, p. 327-352. Traducció catalana de 1999, «Nacionalisme i democràcia», *Nacionalisme i modernitat*, Catarroja-València: Afers - Universitat de València, p. 15-46.

M. GUIBERNAU, 2004: *Catalan Nationalism: Francoism, Transition and Democracy*, Londres: Routledge.

M. GUINJOAN; X. CUADRAS; M. PUIG, 2013: *Com Àustria o Dinamarca. La Catalunya possible*, Barcelona: Pòrtic.

J. IGLESIAS, 2015: *Una hisenda a la catalana*, Barcelona: Angle Editorial.

M. IGNATIEFF, 1993: *Blood and Belonging: Journeys Into the New Nationalism*, Londres: Cattoo & Windus.

O. JUNQUERAS, «El castellà i la República catalana», *El Periódico*. Consultable a: www.elperiodico.cat/ca/noticias/elecciones-2012/castella-republica-catalana-articulo-doriol-junqueras-2221062 (últim accés: 23-11-15).

I. MARÍ, 2007: *Mundialització, Interculturalitat i Multilingüisme*, Palma: Lleonard Muntaner.

A. MAS, Discurs al Ple del Parlament, 25-09-2012.

J. MUÑOZ; R. TORMOS, 2012: «Identitat o càlculs instrumentals? Anàlisi dels factors explicatius del suport a la independència de Catalunya», Barcelona: Centre d'Estudis d'Opinió.

E. PALUZIE, 2014: *Podem! Les claus de la viabilitat econòmica d'una Catalunya independent*, Barcelona: Rosa dels Vents.

V. PARTAL, «El tabú de la llengua», *Vilaweb*. Consultable a: www.vilaweb.cat/editorial/4213723/tabu-llengua.html (últim accés: 23-11-15).

E. PONS, 2015: *L'oficialitat lingüística. Declaracions constitucionals i implicacions jurídiques i pràctiques*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura. Consultable a: http://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/btpl/arxiu/14_Oficialitat_linguistica.pdf (últim accés: 23-11-15).

A. PONT, 2012: *Delenda est Hispania*, Barcelona: Viena Edicions.

M. PUEYO, 2007: «La política lingüística com a política social. El paper de les llengües en una societat oberta», Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable a: <http://llengua.gencat.cat/permalink/40473927-5386-11e4-8f3f-000c29cdf219> (últim accés: 23-11-15).

J. R. RESINA: «Catalunya, ¿do de llengua?», *Ara*. Consultable a: www.ara.cat/premium/opinio/Catalunya-do-llengua_0_658734127.html (últim accés: 23-11-15).

X. SALA I MARTÍN, 2014: *És l'hora dels adéus?*, Barcelona: Rosa dels Vents.

T. SOLER, «Sense renunciar a res», *Ara*. Consultable a: www.ara.cat/premium/opinio/renunciar-res_0_657534280.html (últim accés: 23-11-15).

SÚMATE, «El catalán lengua propia, el castellano y el aranés lenguas oficiales de la República catalana», Comunicat al lloc web de Sumate. Consultable a: www.sumate.cat/el-catalan-lengua-propia-el-castellano-y-el-aranés-lenguas-oficiales-de-la-republica-catalana/ (últim accés: 23-11-15).

P. VIDAL, 2015: *El bilingüisme mata. Del canvi climàtic al canvi idiomàtic*, Barcelona: Edicions 62.

F. X. VILA, 2013: «It's Always Been There», dins L. CASTRO (ed.), *What's Up with Catalonia?: The Causes Which Impel Them to the Separation*, Asfield: Catalonia Press, p. 31-38. Consultable a: www.cataloniapress.com/2013/03/whats-up-with-catalonia-is-out.html (últim accés: 02-12-2015).

F. X. VILA, «El moment de la llengua? Algunes previsions sobre el paper públic dels debats lingüístics durant el curs 2015-2016 (sobretot a Catalunya)», Blog de la *Revista de Llengua i Dret*. Consultable a: <http://blocs.gencat.cat/blocs/AppPHP/eapc-rld/2015/10/22/el-moment-de-la-llengua-algunes-previsions-sobre-el-paper-public-dels-debats-linguistics-durant-el-curs-2015-16-sobretot-a-catalunya-%E2%80%93-f-xavier-vila/> (últim accés: 23-11-2015).

F. X. VILA (en premsa), «Sobre la vigència de la sociolingüística del conflicte i la noció de normalitat lingüística», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 26.

E. VOLTAS, «La tribu o l'estat», *Ara*. Consultable a: www.ara.cat/premium/opinio/tribu-lestat_0_632336772.html (últim accés: 23-11-15).

E. VOLTAS, «En castellà també, sisplau», *Ara*. Consultable a: www.ara.cat/premium/opinio/castella-tambe-sisplau_0_653334661.html (últim accés: 23-11-15).